

Nr 397.

Av herr Arrhén m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1951/52 m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 110 angående vissa avlönings- m. fl. anslag för budgetåret 1951/52 har bl. a. förutsatts, att för ifrågavarande budgetår ingen ändring skall vidtagas beträffande anställningsförhållandena för den civila lärarpersonalen vid försvarets stamskolor.

Stamskolorna — vilka finnas vid de olika vapengrenarna — ha till uppgift att meddela undervisning i allmänbildande ämnen åt stamanställd militär personal. Stamskolorna ha inrättats med det dubbla syftet att dels skapa de kunskapsmässiga förutsättningarna för att det fast anställda manskapet skall på ett rationellt sätt kunna tillgodogöra sig den militära utbildningen och dels att genom erbjudande av högre skolutbildning, som vore en tillgång vid sökande av civil tjänst, underlätta den ofta otillfredsställande manskapsrekryteringen. Betydelsen av det sistnämnda syftet har bl. a. framhållits i riksdagens skrivelse nr 205/1945.

Stamskolorna meddela en undervisning, som i huvudsak motsvarar vissa delar av realskolans kurser. Den fortsatta teoretiska utbildningen av underofficerare grundar sig på de kunskaper, som inhämtats i stamskolorna. Det manskap, som uttagits till officersutbildning, bygger likaså sina fortsatta studier för avläggande av studentexamen vid försvarets läroverk på genomgången stamskoleutbildning.

Vid stamskolorna finns f. n. ingen fast anställd civil lärarpersonal med undantag för flygvapnet, där ett mindre antal extra tjänster i Cg 24 inrättats. Trots att stamskolorna omorganiserades redan 1942, äro anställningsförhållandena oreglerade. Lärarna äro fortfarande anställda såsom timlärare, även om de ha heltidstjänstgöring. Detta innebär icke bara, att de uppbära lägre lön än lika kvalificerade lärare vid läroverken. Arvodeställningen medför också en allmän otrygghet. När en timlärare på grund av sjukdom icke kan uppehålla sin tjänst, göres i förmånligaste fall avdrag med halva lönen. Han åtnjuter icke någon sjukvårdsersättning. De tjänstår han ägnat åt stamskolorna få icke tillgodoräknas för löneklassuppflyttning den dag han övergår till annat statligt arbetsområde med gängse anställningsformer. Särskilt betungande för timläraren är att han icke åtnjuter pensionsförmåner. Han blir därför nödsakad att i gengäld taga kostsamma

försäkringar. Det är ej ägnat att förvåna, att under dylika omständigheter stamskolorna kämpa med ännu större svårigheter än det övriga skolväsendet, när det gäller att anskaffa kvalificerade lärare. Undervisningen förryckes också därav att lärarna, sedan de förvärvat erfarenhet av den speciella undervisningen och förhållandena vid stamskolorna, i stor utsträckning övergå till andra skolformer, där fastare och i övrigt förmånligare anställningsvillkor erbjudas.

Försvarets skolutredning, som sedan 1947 behandlar dessa och andra till den militära undervisningen hörande problem, har senast i skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 december 1950 riktat uppmärksamheten på stamskolornas vanskliga läge och bl. a. anfört följande:

»Skolutredningen har städse under sin hittillsvarande verksamhet bedömt frågan om inrättande av lönegradsplacerade lärartjänster vid försvarets stamskolor såsom ytterst angelägen. Möjligheterna att i stamskolorna uppnå avsedda utbildningsmål äro nämligen i mycket hög — för att icke säga i avgörande — grad beroende av dugligheten hos de vid skolorna anställda lärarna. I dagens situation med stor brist på kompetenta lärare inom landets undervisningsväsende framstår angelägenheten av att lösa anställningsförhållandena för stamskolornas lärare såsom större än någonsin. Endast härigenom kunna dessa skolor tillföras oundgängligen erforderliga lärarkrafter i konkurrensen med övriga utbildningsanstalter. Lämnas lärarnas anställningsfråga obeaktad, är en allmän sänkning av stamskolornas standard ofrånkomlig.

Vad skolutredningen ovan anfört har giltighet för försvarets stamskolor i allmänhet.»

Utredningen framhåller även, att lärarnas tjänstgöring är alltför omfattande, vilket torde bero på den otrygghet, som timläroanställning medför. Lärarna frestas nämligen att påtaga sig en onormal arbetsbörda för att uppnå en årsinkomst, som svarar mot en reglerad anställning förenad med pension.

Utredningen föreslår ånyo inrättande av lönegradsplacerade tjänster — i förevarande skrivelse vid marinens stamskolor. Även skolöverstyrelsen, chefen för marinen och chefen för flygvapnet hävda, att dylika tjänster böra inrättas med hänsyn till de uppenbara svårigheter, som nu rådande anställningsvillkor medföra för läraranskaffningen.

Vid bedömningen av denna fråga kan icke bortses ifrån att icke obetydliga områden av det högre skolväsendet, nämligen de statsunderstödda privatläroverken och folkhögskolorna, från och med nästkommande budgetår torde erhålla reglerade anställningsförhållanden för lärarna. Detta i förening med den allt större ansvällningen av det högre skolväsendet i gemen kan väntas bringa försvarets stamskolor i ett ohållbart läge, om nuvarande ogynnsamma särställning består. Den stimulans för rekryteringen av fast anställt manskap, som en gedigen standard på stamskolorna otvivelaktigt

utgör, kan väntas bli icke obetydligt reducerad, om inte åtgärder vidtagas, som möjliggöra för dessa skolor att till sig knyta kompetenta lärarkrafter. Konsekvenserna av en bristfällig teoretisk utbildning av underbefäl, underofficerare och officerare i en tid, då kraven på den militära personalens kunskapsmässiga och intellektuella skolning alltmera skärpas, torde icke här behöva närmare utvecklas.

Vad särskilt beträffar de »långväga» officerarna bör framhållas den betydelse, som stamskolorna ha för denna kategoris utbildning. Den demokratisering av rekryteringen till officersbanan, som på senare år ägt rum genom att bereda dugligt manskap möjlighet att via »den långa vägen» nå officersfullmakt, förutsätter ett väl utbyggt civilt högre skolväsende inom försvaret. I annat fall kommer detta manskap i underläge i förhållande till de ungdomar, som haft förmånen att åtnjuta undervisning i högre skolor med avsevärt större resurser. Det kan nämnas, att enligt uppgift ca 40 % av de officerare, som numera utexamineras, ha gått »den långa vägen».

Eftersom stamskolornas behov av kompetenta lärarkrafter synes vara uppenbart och skolornas organisation kan anses stadgad — i varje fall vad beträffar flygvapnet och flottan — böra lönegradsplacerade och pensionsberättigande tjänster inrättas.

Vad angår flygvapnet finnas f. n. vid fältflygarskolan, kungl. Roslagens flygkår, Viggbyholm, 8 extra tjänster i Cg 24. Dessa böra förvandlas till extra ordinarie adjunktstjänster i samma lönegrad (Ce 24), varjämte extra adjunktstjänster i Cg 24 böra inrättas till det antal, som kan befinnas erforderligt. Vid flygvapnets centrala skolor i Västerås finnas f. n. 2 extra tjänster i Cg 24. Dessa böra likaledes göras till extra ordinarie adjunktstjänster i Ce 24. Därtill böra extra adjunktstjänster i Cg 24 komma till stånd till det antal, som kan befinnas erforderligt.

Vad beträffar marinens stamskolor äro såsom tidigare nämnts samtliga civila lärare därstädes anställda som timplärare. Vid flottans underbefälsskolor i Karlskrona böra inrättas 2 extra ordinarie adjunktstjänster i Ce 26 i avvaktan på att ordinarie tjänster i samma lönegrad komma till stånd. Vidare böra vid nämnda skolor inrättas 2 extra ordinarie adjunktstjänster i Ce 24 samt erforderligt antal extra adjunktstjänster i Cg 24.

Vad angår arméns stamskolor finnas där endast timplärare anställda. I avvaktan på ytterligare utredning synes inrättande av lönegradsplacerade tjänster böra anstå.

Beträffande undervisningsskyldigheten bör gälla vad som är föreskrivet för befintliga tjänster i Cg 24 vid flygvapnets stamskolor.

I fråga om behörighetsvillkor bör för de extra ordinarie tjänsterna i Ce 26 gälla vad som är föreskrivet beträffande ordinarie adjunktstjänst vid allmänt läroverk. För erhållande av extra ordinarie tjänst i Ce 24 bör krävas behörighet till extra adjunktstjänst vid allmänt läroverk samt därjämte att vederbörande under minst två läsår bestritt full tjänstgöring vid statlig

eller statsunderstödd läroanstalt. Såsom behörighetsvillkor för de extra tjänsterna i Cg 24 bör uppställas behörighet till extra adjunktstjänst vid allmänt läroverk. Emellertid finnas bland de lärare, som nu äro anställda vid stamskolorna, sådana som under en lång tjänstgöring ådagalagt lämplighet för undervisning i denna skolform, ehuru de icke helt uppfylla ovan angivna behörighetskrav. Med hänsyn till de särskilda förhållandena bör därför möjlighet finnas att enligt reglerna om förtjänst och skicklighet till extra adjunkt utse sådan lärare, ehuru han icke helt uppfyller nämnda behörighetsvillkor.

Samtliga tjänster böra tillsättas av vapengrenschefer på förslag av studierektorn.

Vid varje vapengren handhaves den omedelbara ledningen av stamskolorna av vederbörande studierektor. Studierektorn vid armén är för närvarande placerad i Ce 33, studierektorn vid flygvapnet däremot i Ce 26 och studierektorn vid marinen i Cg 26. Försvarets skolutredning har funnit, att de tre studierektorernas arbetsuppgifter äro i stort likvärdiga, och anser därför skäligt, att rektorerna vid flygvapnet och armén erhålla samma löneförmåner som rektorn vid armén. Utredningen föreslår, att samtliga tre rektorer placeras i Cb 10. Ett alternativ härtill — i andra hand — är en placering av rektorerna vid flygvapnet och marinen i Ce 33, d. v. s. i samma lönegrad som rektorn vid armén.

Studierektorernas ställning och uppgifter böra regleras i särskild gemensam stadga. Därigenom skulle bl. a. den fördelen vinnas, att en enhetlig ledning av stamskolorna befrämjas. Skolutredningen har framhållit önskvärdheten av en stadga.

Med stöd av det ovan anförda få vi därför hemställa,

att riksdagen måtte besluta,

att från och med den 1 juli 1951 vid kungl. Roslagens flygkår, Viggbyholm, inrätta dels 8 extra ordinarie adjunktstjänster i lönegrad Ce 24, dels erforderligt antal extra adjunktstjänster i lönegrad Cg 24,

att från och med den 1 juli 1951 vid flygvapnets centrala skolor i Västerås inrätta dels 2 extra ordinarie adjunktstjänster i lönegrad Ce 24, dels erforderligt antal extra adjunktstjänster i lönegrad Cg 24,

att från och med den 1 juli 1951 vid flottans underbefäls-skolor i Karlskrona inrätta dels 2 extra ordinarie adjunktstjänster i lönegrad Ce 26, dels 2 extra ordinarie adjunktstjänster i lönegrad Ce 24 samt dels erforderligt antal extra adjunktstjänster i lönegrad Cg 24,

att studierektorerna vid armén, flygvapnet och marinen från och med den 1 juli 1951 placeras i lönegrad Cb 10 eller

att studierektorerna vid flygvapnet och marinen placeras i lönegrad Ce 33 samt

att Kungl. Maj:t bemyndigas utfärda en gemensam stadga för studierektorerna vid armén, flygvapnet och marinen.

Stockholm den 10 april 1951.

Erik Arrhén.

Sven Em. Ohlon.

S. G. W. Wahlund.

Nils A. Larsson.

Emil Petersson.

Nr 398.

Av herr **Öhman**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnader för vissa repetitionsövningar m. m.

(Lika lydande med motion i Andra kammaren nr 519.)

Stockholm i april 1951.

Gunnar Öhman.

Nr 399.

Av herrar **Söderquist** och **Osvald** i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnader för vissa repetitionsövningar m. m.

(Lika lydande med motion i Andra kammaren nr 520.)

Stockholm den 10 april 1951.

Martin Söderquist.

Hugo Osvald.